

Tiesvedību riski vides jautājumos

Edvards Kušners

Latvijas Bankas padomes padomnieks,
ilgtspējības vadītājs

2026. gada 11. maijs

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug

- “Lai izvairītos no nesamērīga sloga nākamajām paaudzēm, ir jāveic **tūlītēja rīcība** un jānosaka atbilstoši starpposma samazināšanas mērķi laikposmam, kas ved uz **klimatneitralitāti.**” (§ 549)
- “Šķiet, ka tiesu vara ir vislabākā pozīcijā, lai **aizsargātu nākamās paaudzes** pret mūsdienu politiku lēmumiem” (§ 199).
- “**Katrai valstij ir sava atbildības daļa**, lai veiktu pasākumus klimata pārmaiņu apkarošanai, un ka šo pasākumu veikšanu nosaka pašas valsts spējas, nevis jebkuras citas valsts konkrēta rīcība (vai bezdarbība)” (§ 442).
- Iekšzemes mazināšanas pasākumiem ir jābūt: - norādītiem “**saistošā** tiesiskajā regulējumā valsts līmenī”, kurā ietverti samazināšanas **mērķi un laika grafiki** (§ 549), kas tiek efektīvi īstenoti (§ 538); - noteikt **tūlītējus samazināšanas pasākumus** (§549);

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 2

*Visām valstīm ir saistības samazināt emisijas ne tikai saskaņā ar UNFCCC, Kioto protokolu un Parīzes nolīgumu, bet arī saskaņā ar **starptautiskajām cilvēktiesībām**, jūras tiesībām, **starptautiskajām paražu tiesībām** un citiem attiecīgajiem līgumiem.*

ANO Starptautiskās tiesas viedoklis "Obligations of states in respect of climate change" 23.07.2025

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 3

Piesardzības princips** ir vispārējs Savienības tiesību princips...kas paredz, ka attiecīgajām iestādēm, īstenojot pilnvaras, kas tām piešķirtas ar attiecīgajiem noteikumiem, ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai novērstu konkrētus potenciālus **riskus** sabiedrības veselībai, drošībai un **videi, piešķirot priekšroku prasībām, kas saistītas ar šo interešu aizsardzību, salīdzinājumā ar ekonomiskajām interesēm.

EST Lieta T-625/22, Austria v Commission

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 4

Ilgtspēja ir viens no **konstitucionālajiem principiem**, kas vērsts uz konstitūcijā ietverto mērķu un vērtību īstenošanu, kā arī to aizsardzību.”

Satversmes tiesa 06.09.2022.

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 5

Par uzņēmumu atbildību par klimata pārmaiņu novēršanu:

'Tam, vai uzņēmums darbojās saskaņā ar valstu izdotajām likumīgajām atļaujām, nav nozīmes tā atbildības pret citām privātpersonām definīcijā, pamatojoties uz civiltiesībām.'

Saúl Luciano Lliuya v. RWE AG, Lieta Nr. 2 O 285/15 Vācijas reģionālā augstākā tiesa.

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 6

Par ierobežojumiem privātīpašuma izmantošanā:

"Attiecībā uz iejaukšanos īpašuma tiesībās valstij ir **plaša rīcības brīvība** noteikt, kas ir "sabiedrības interesēs", jo īpaši vides un kultūras mantojuma aizsardzības jautājumos."

"Tiesa atkārtoti uzsver, ka vides aizsardzības politikas jomā, kur sabiedrības vispārējām interesēm ir **prioritāra** nozīme, valstij ir plašāka rīcības brīvība nekā gadījumos, kad tiek skartas vienīgi civiltiesības. Īstenojot šādu politiku, valstij var nākties iejaukties īpašuma izmantošanā un dažos gadījumos pat paredzēt **kompensācijas neesamību** noteiktās situācijās, kas ietilpst īpašuma izmantošanas kontroles jomā."

ECT lieta Franco VENDRAME and Others vs Italy

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 7

Par ierobežojumiem privātīpašuma izmantošanā:

*"Īpašumam, tostarp privātīpašumam, piemīt arī **sociāla funkcija**, kas atbilstošos apstākļos jāņem vērā, izvērtējot, vai ir panākts "taisnīgs līdzsvars" starp sabiedrības vispārējām interesēm un indivīda pamattiesībām."*

*"Tādēļ Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzēji zināja vai tiem bija jāzina, ka zemes izmantošanas nosacījumi **nākotnē var tikt pārskatīti un grozīti.**"*

ECT lieta Franco VENDRAME and Others vs Italy

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 8

Tiesa piesprieda Portugālei 10 milj.EUR un kavējuma nauda 41 250 EUR par **katru dienu līdz pārkāpums novērsts**.

EST 5.martā pieņēma spriedumu lietā C-613/24, norādot, ka Portugāle nav izpildījusi 2019.gada EST spriedumu par 61 teritorijas izveidošanu, no kurām daļa **nebija izveidota**, bet jau izveidotajām nebija pieņemti **adekvāti aizsardzības pasākumi**. Nepietiek ar formālu teritorijas pasludināšanu par Natura 2000, valstij ir tajās jānodrošina arī konkrēto sugu un biotopu aizsardzība.

EST Lieta C-613/24 | Commission vs Portugal